

Модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо забезпечення детінізації фінансових потоків в Україні

Проаналізовано особливості функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків в Україні. З'ясовано їхні недоліки. На основі закордонного досвіду запропоновано модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур.

Ключові слова: економічна модель, адміністративні структури, фінансові потоки, тінізація економіки, детінізація.

С.С. ЗАДВОРНЫХ,

преподаватель кафедры финансов, Черкасский государственный технологический университет

Модель повышения эффективности функционирования административных структур относительно обеспечения детенизации финансовых потоков в Украине

Проанализированы особенности функционирования административных структур относительно детенизации финансовых потоков в Украине. Определены их недостатки. На основе зарубежного опыта предложена модель повышения эффективности функционирования административных структур.

Ключевые слова: экономическая модель, административные структуры, финансовые потоки, тенизация экономики, детенизация.

S.S. ZADVORNYKH,

teacher, Department of Finance Cherkassy State Technological University

The model of efficiency increase of the administrative institutions regarding deshadowing of financial flows in Ukraine

Are analyzed the features of the function of administrative institutions regarding deshadowing of financial flows in Ukraine. Are founded their shortcomings. Based on foreign experience is proposed the model of efficiency increase of the administrative institutions.

Keywords: economy model, administrative institutions, financial flows, the economy shadowing, deshadowing.

Постановка проблеми. На сучасному етапі проблема тінізації економіки є стратегічно важливою не тільки з огляду на масштаби тінізації, а й тому, що вона є перешкодою на шляху євроінтеграційних процесів. Провідна роль у детінізації фінансових потоків належить адміністративним структурам. З огляду на це підвищення ефективності їх діяльності щодо детінізації фінансових потоків є актуальною проблемою сьогодення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вирішенню цієї проблеми присвячені праці Ф. Шнайдера, В. Танзі, Е. де Сото. Ґрунтовними дослідженнями в цьому напрямі є праці заслуженого економіста України В. Піхоцького, який займався проблематикою вдосконалення державного фінансового контролю з метою підвищення ефективності акумулювання коштів до державного бюджету.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо вдосконалення діяльності адміністративних стосовно детінізації фінансових потоків.

Виклад основного матеріалу. Провідна роль у детінізації фінансових потоків належить державним службам. Саме вони здійснюють моніторинг ситуації, пов'язаної з тінізацією економіки, спостерігають за дієвістю фінансової політики спрямованої на детінізацію економіки, розробляють та впроваджують методи та механізми детінізації економіки, приймають закони. З'ясуємо, на які державні органи в Україні покладено адміністрування детінізації економіки (табл. 1).

Високий рівень тіньової економіки в Україні свідчить про недосконалість у діяльності державних органів стосовно де-

тінізації економіки в Україні. З'ясуємо головні недоліки в їхній діяльності.

Національний банк України здійснює недостатньо жорстку політику стосовно нестійких та слабких банків. Це призвело до того, що труднощі виникають навіть у рекапіталізованих у попередні роки банків. Також різке зниження золотовалютного резерву і падіння курсу національної валюти є свідченням недосконалої політики Національного банку. Стосовно тінізації економіки, свідченням недостатнього контролю за банківською сферою є справа, пов'язана з банком «Таврика» [1]. Таким чином, діяльність НБУ є недосконалою.

Державна фіскальна служба теж має недолік в своїй діяльності. Основна частка тіньового капіталу припадає на сектор оподаткування. В цьому можна пересвідчитись, проаналізувавши головні показники, що використовуються при обчисленні рівня тіньової економіки. Також існує багато схем, пов'язаних з отриманням тіньового капіталу за рахунок махінацій, пов'язаних з відшкодуванням ПДВ [2]. Друга складова Державної фіскальної служби – митна служба також є одним із секторів тінізації. Про це свідчать факти порушень при розмитненні автомобілів, хабарництво [3] та існування «тіньового» офісу Київської регіональної митниці, до діяльності якого був причетний А. Пшонка. Цей офіс акумулював доходи конвертаційних центрів, «відкати» з тендерів, від корупційних схем у податковій інспекції та на митниці, «данину» від приватних підприємців. При відмові у сплаті цих «внесків» навіть фабрикувалися кримінальні справи [4]. Також

Таблиця 1. Державні органи, що займаються адмініструванням детінізації економіки в Україні

Державний орган	Чим займається
Національний банк України	Встановлює ліміти, формує резерви, здійснює контроль за операціями на значні суми, виявляє порушення чи тінізаційні діяння в банківському секторі
Державна фінансова інспекція	Здійснює незалежний державний фінансовий контроль від імені виконавчої гілки влади і є центральним органом виконавчої влади, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю
Державна служба фінансового моніторингу	Здійснює контроль за виконанням законодавчо закріплених постанов, норм, розпоряджень та ін., а також готує пропозиції щодо пріоритетів діяльності на наступний рік з метою забезпечення послідовної та узгодженої діяльності з формування і реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму
Державна фіскальна служба	Здійснює моніторинг та детінізаційну діяльність в сфері оподаткування, митних процедур
Національне антикорупційне бюро	Моніторинг та протидія корупційним діянням
Верховна Рада України	Встановлення норм та нормативів, прийняття законів
Кабінет міністрів України	Встановлення норм та нормативів
Служба безпеки України	Протидія тіньовим схемам
Міністерство внутрішніх справ України	Протидія тіньовим схемам
Антимонопольний комітет України	Протидія тіньовим схемам в господарській діяльності
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	Розрахунок фінансових показників, розробка норм та нормативів, забезпечення реалізації Механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»
Міністерство фінансів України	Виконує роль головного координатора і контролюючого органу у справах, пов'язаних з фінансовою політикою держави

було виявлено тіньові схеми при відшкодуванні ПДВ при перетині митного кордону, внаслідок яких бюджет недоотримав мільйони гривень [2]. Отже, Державна фіскальна служба недостатньо ефективно здійснює детінізаційну діяльність.

Антимонопольний комітет також здійснює не достатньо жорсткий контроль за економікою України. Про це свідчать аукціони майна, на яких інколи присутні всього двоє учасників, порушення, пов'язані з тендерами [5] та ін.

З огляду на те що рівень тіньової економіки в Україні зростає, з'являються нові тіньові та корупційні схеми навіть у державних органах, які покликані на боротьбу з ними, можна сказати, що Служба безпеки України та Міністерство внутрішніх справ України не достатньо ефективно виконують покладені на них функції.

Щодо діяльності Міністерства економічного розвитку і торгівлі, то слід зазначити, що існуюча Методика розрахунку рівня тіньової економіки в Україні є недосконалою і потребує змін, оскільки не охоплює всі доступні для обчислення сфери тінізації економіки, а об'єктивне визначення рівня тіньової економіки є базою для розробки дієвих заходів з детінізації економіки.

Чинний механізм запобігання відмиванню «брудних грошей» теж не виправдав себе, адже рівень тіньової економіки зростає, а при його аналізі виявилось, що він не охоплює всі фактори, що сприяють відмиванню «брудних» грошей, а отже є недосконалим, крім того, він не сприяє виведення з тіні накопиченого раніше тіньового капіталу та подальше ведення легальної діяльності, адже не стимули і штрафні санкції є не достатньо ефективно розробленими.

Встановлення економічних норм і нормативів, а також законодавча база є невід'ємними і важливими складовими процесу адміністрування детінізації економіки, тому потребують особливої уваги. Як показали дослідження, нормативно-правова база України є недосконалою і не відповідає сучасним вимогам. Окремі сфери тінізації економіки залишаються взагалі не охопленими законодавчо, зокрема економічна кіберз-

лочинність, нормативно-правова база не узгоджена і містить суперечливі моменти, що чинять перешкоди при прийнятті рішень чи диференціації того чи іншого виду правопорушення за важкістю чи приналежністю до тієї чи іншої категорії. Отже, діяльність Верховної Ради та Кабінету міністрів України з питань детінізації економіки України є недосконалою.

З огляду на те що Національне антикорупційне бюро перебуває ще в стадії становлення, проаналізувати його діяльність і зробити висновки щодо його ефективності наразі не можна.

Органи контролю відіграють важливу роль у процесі адміністрування детінізації економіки України. Їхня діяльність стосується всіх сфер економічного сектору. Вони повинні скеровувати і допомагати виявляти факти тінізації економіки та корумпованості в різних сферах виконавчим органам. Проте, з огляду на недоліки в діяльності органів державної влади та недосконалість нормативно-правової бази можна зробити висновки, що Державна фінансова інспекція і Державна служба фінансового моніторингу недостатньо ефективно виконують свої функції у сфері детінізації економіки в Україні. З огляду на це робимо висновок, що ефективною буде функціонування вузькоспеціалізованого органу, діяльність якого буде зосередженою виключно на тінізаційних та корупційних діяннях.

Тіньова економіка складне явище, тому поліфункціональним органам не завжди вдається ефективно здійснювати контроль та протидію їй. Також їхня обмеженість в засобах та повноваженнях чинить перешкоди в детінізації економіки. З іншого боку, зосередження частини ресурсів кожного з вищезазначених органів на тінізаційних процесах та налагодження взаємозв'язків і співпраці в цій сфері потребує великої кількості матеріальних та людських ресурсів. Тому створення єдиного органу, який спеціалізуватиметься на протидії тінізації економіки та корумпованості, є доцільним та таким, що допоможе підвищити ефективність адміністрування детінізації економіки України.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Міністерство фінансів України як головний контролюючий орган фінансової політики показав недосконалість у роботі, зважаючи на недоліки в усіх вищезазначених структурах. Тому удосконалення його роботи та налагодження тісних зв'язків між усіма державними органами, що займаються адмініструванням детінізації економіки в Україні, є важливим стратегічним завданням.

Отже, процес адміністрування детінізації економіки України є складним і стратегічно важливим явищем. Тіньові фінансові потоки виникають на всіх стадіях економічної діяльності (рис. 1).

Як видно з рис. 1, тіньові фінансові потоки мають місце не лише в комерційній сфері, а й серед органів державної влади та складових самого фінансового механізму. Підтвердженням цього є численні факти економічних злочинів урядовців та чиновників, розглянути в цій роботі. Все це свідчить про недосконалість діяльності адміністративних структур в сфері детінізації фінансових потоків.

З огляду на виявлені недоліки в діяльності державних служб необхідно є розробка комплексної моделі підвищення ефективності адміністративних структур, для чого необхідно створити єдиний спеціалізований орган щодо детінізації економіки та боротьби з корупцією. Для його ефективної діяльності, відповідності національній системі боротьби з тіньовою економікою, міжнародним стандартам та вдосконалення адміністрування детінізації економіки необхідно є ефективна, приведена у відповідність до сучасних умов і потреб та вдосконала нормативно-правова база.

Також необхідно об'єктивно оцінити рівень тіньової економіки в Україні, а отже вдосколати Методику розрахунку рівня тіньової економіки.

Впровадження таких заходів дасть змогу підвищити ефективність адміністрування детінізації економіки в Україні, при-

вести його у відповідність до міжнародних норм, допоможе знизити рівень тіньової економіки та зменшить навантаження на органи державної влади, що дозволить більш ефективно виконувати ними покладені на них функції та спростити процедуру провадження справ, пов'язаних з тіннізацією економіки в Україні, що особливо важливо в умовах євроінтеграції та нестабільного економічного становища.

З огляду на недосконалість координації діяльності та налагодження зв'язків між державними органами, виникає необхідність покращити зв'язок між ними та налагодити роботу з громадськістю, адже вона відіграє важливу роль в управлінському процесі. Про це свідчить той факт, що різкий загальний суспільний підйом українського населення проти вирішення суспільних проблем є частиною української ментальності. Це простежується ще з часів гетьманщини, коли влада обиралася загальними виборами і, за потреби чи загального незадоволення, скидалася також рішенням громади. Для українців і надалі характерним є прийняття важливих суспільних рішень «на майдані».

Свідченням цього стали Помаранчева революція та Революція гідності. Це також показує, що в Україні громадськість відіграє важливу роль та реагує на події дещо інакше. Якщо у західних країнах на мітинги виходять певні категорії населення, незадоволені своїм становищем, і реагують майже одразу (наприклад, працівники транспортної сфери, вимагаючи підняття заробітної платні, нерідко повністю зупиняють рух транспорту), українці довго очікують, але потім бунтувати починає все населення. Саме тому для підвищення ефективності роботи державних органів і врахування потреб, вимог населення з метою уникнення загострення соціально-економічного становища необхідним є створення при Верховній Раді як головному законодавчому органі Громадського бюро – невеликої організації, яка буде окремим органом, що за-

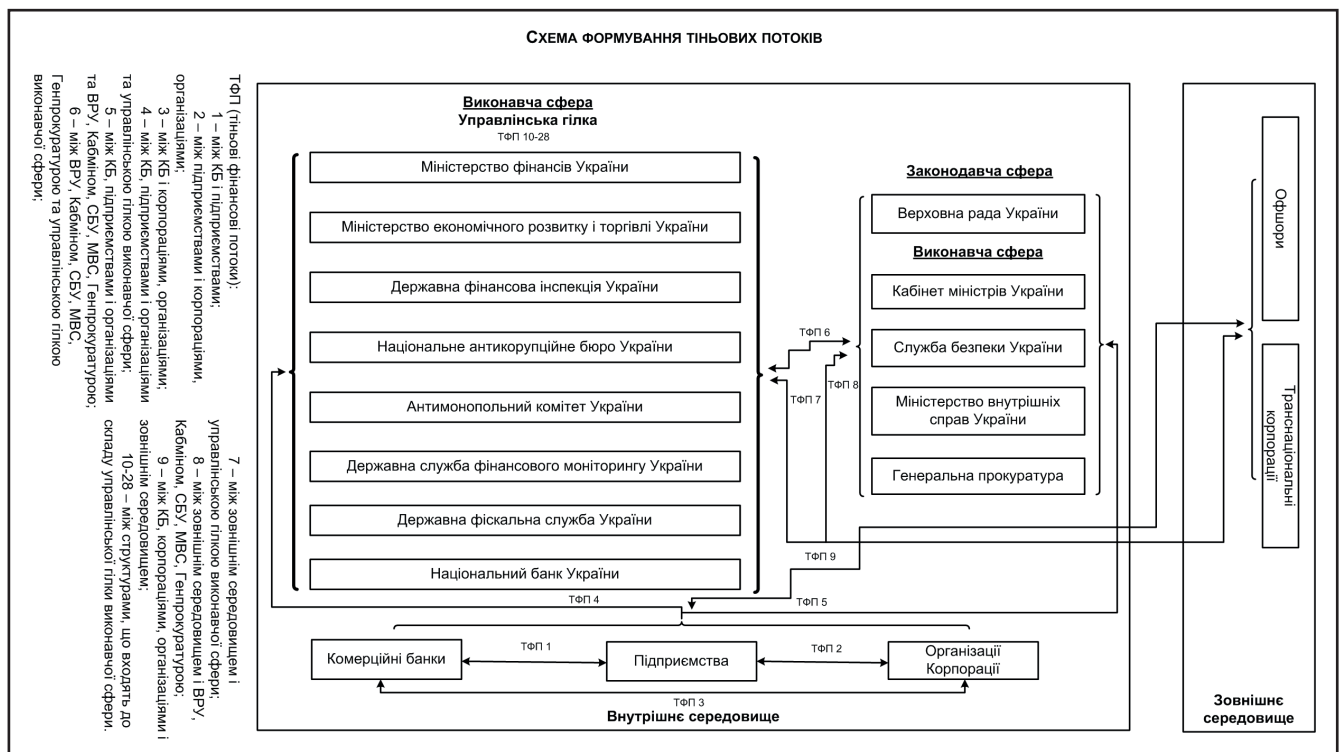


Рисунок 1. Схема формування тіньових фінансових потоків

йматиметься роботою з громадськістю та матиме вплив на прийняття рішень Верховною Радою та Кабінетом міністрів.

Для забезпечення ефективного функціонування цього органу та комплексного охоплення всіх сфер суспільного життя та всіх регіонів пропонується встановити прямий зв'язок з Громадськими радами, створеними при державних структурах чи місцевих адміністраціях, громадським телебаченням, що почало свою трансляцію на Першому Національному каналі, громадськими організаціями, що займаються протидією корупції, зокрема ГО «Антикорупційне бюро», а також незалежними експертами, як вітчизняними, так і закордонними, і міжнародними організаціями. Також доцільно налагодити співпрацю з постійно діючими радами депутатів та ЗМІ. Це допоможе не лише врахувати реальне становище кожного регіону, оцінити його потреби та проблеми, а й дозволить надавати всі важливі події гласності і буде додатковим важелем контролю громадськості за державними органами. А оскільки Верховна Рада та Кабінет міністрів мають тісний зв'язок з усім управлінським апаратом, що займається детінізацією економіки, це приведе до можливості громадськості впливати опосередковано і на діяльність інших державних структур та надавати гласності ті справи, які іноді залишаються без уваги суспільства. Діяльність такої організації буде прямо та опосередковано впливати на боротьбу з тінізаційними процесами через фінансовий механізм та його зовнішнє середовище, не порушуючи положення про структурну цілісність самих адміністративних структур. Такий вплив буде здійснюватись лише за необхідності і через інші органи, залежно від необхідності, наприклад через прокуратуру.

Також важливим елементом у запропонованій моделі підвищення ефективності адміністративних структур є зв'язок з міжнародними експертами та організаціями. Свідченням доцільності залучення іноземних експертів є те, що у прова-

дженні справи проти П. Лазаренка, який за час своєї роботи шляхом корупційних діянь отримав більше \$250 млн. та вивів їх на зарубіжні рахунки, а також займався відмиванням «брудних» грошей, допомогла притягнути до відповідальності та конфіскувати нелегально отриманий капітал саме американська судова система [6]. Також зарубіжні організації проводять оцінки тих чи інших аспектів функціонування фінансової системи України, які залишаються поза увагою вітчизняних фінансових структур. Однією з таких компаній є, зокрема, американська Standard&Poor's. Ще одним важливим завданням залучення таких організацій в умовах євроінтеграції є адаптація вітчизняного законодавства та фінансової системи до міжнародних вимог та норм. Уже в багатьох міністерствах для цього на керівні посади було навіть залучено іноземних фахівців. Зокрема, Н. Ярецько – міністр фінансів, О. Квіташвілі – міністр охорони здоров'я, Е. Згуладзе – заступник міністра внутрішніх справ. Отже, урядом України визнано необхідність залучення іноземних експертів для модернізації вітчизняного управлінського апарату.

Також для налагодження зв'язків між державними структурами та підвищення ефективності їхньої діяльності необхідно вдосконалити законодавчу базу, оскільки саме вона забезпечує формування тісних та злагоджених взаємозв'язків.

Ще одним елементом вдосконалення ефективності адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків є об'єднання частини управлінських структур в єдину структуру, що зменшить кількість організацій, а отже і витрат на їхнє адміністрування, а також підвищить ефективність діяльності, забезпечивши тісноту зв'язків між всіма підрозділами. В Україні вже розглядався подібний проект. Урядом А. Яценюка було запропоновано створити Службу фінансових розслідувань як органу протидії економічним злочинам. Такий

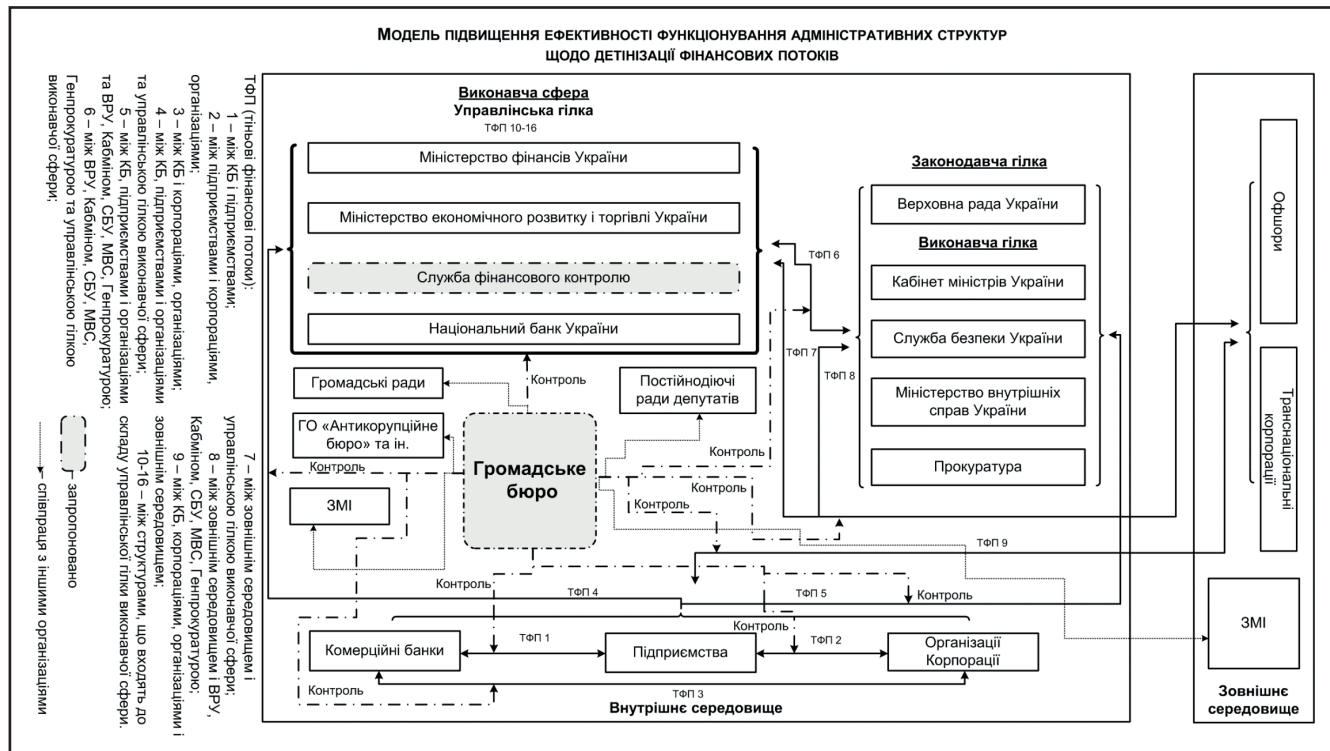


Рисунок 2. Модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків

орган повинен був об'єднувати Фінінспекцію, ДФС, МВС та СБУ [7]. Подібні структури діють і в зарубіжних країнах, зокрема в Італії, Австрії, Румунії та Грузії, що свідчить про доцільність таких структур. З огляду на національні особливості України пропонуємо створити Службу фінансового контролю, яка об'єднуватиме ДФС, Фінінспекцію, Антимонопольний комітет, Антикорупційне бюро, ДФС та Державну службу фінансового моніторингу як підрозділи. Така організація об'єднуватиме основні фінансові установи та дозволить зменшити чисельність службовців, підвищивши при цьому координацію та ефективність роботи. З огляду на глобальність і комплексність такої структури пропонується перевести її до прямого підпорядкування Президенту України як самостійного органу управління і контролю.

Запропоновані пропозиції є складовими моделі підвищення ефективності адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків, зображеної на рис. 2.

Висновки

Отже, впровадження запропонованої моделі є особливо важливим у сучасних умовах не лише економічних, а й соціальних трансформацій. Воно дасть змогу підвищити ефективність функціонування та взаємозв'язку між державними структурами і дозволить громадянськості брати участь у прийнятті управлінських рішень та здійсненні контролю за діяльністю державних структур, а це, своєю чергою, допоможе підвищити ефективність вирішення економічних проблем та знизити напруження серед населення. Залучення зарубіжних експертів та компаній є невід'ємною складовою євроін-

теграційних процесів, а отже допоможе прискорити процес адаптації вітчизняного управлінського апарату у відповідність до міжнародних стандартів, що є одним з ключових завдань сьогодення. Подальші дослідження варто зосередити на економічній кіберзлочинності та тінізації з використанням офшорів, оскільки ця проблема є мало дослідженою.

Список використаних джерел

1. Керівники банку «Таврика» втекли з грошима українців за кордон [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/kerivniki-banku-tavrika-vtekli-z-groshima-ukrayinciv-za-kordon-zmi.html>
2. Корупційні схеми «родини» в податковій та митниці продовжують працювати на Яценюк і компанія? [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/5459-koruptsijni-shemi-rodini_v_podatkovij_ta_mitnitsi_prodozhujutj_pratsjuvati_na_jatsenjuk_i_kompanija.
3. Керя І. Корупція як основна причина економічної кризи // Економіка, фінанси, право. – 2000. – №3 – С. 26–28.
4. «Тіньовий» офіс Київської регіональної митниці [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.paragraph.com/2014/04/blog-post_8.html
5. Титов В.Н. Социально-психологические аспекты функционирования теневой экономики // Общественные науки и современность. – 2002. – №5. – С. 66–77.
6. Мільйони Лазаренка розділять між собою США та острівний банк <http://www.unian.ua/politics/1013883-milyoni-lazarenka-rozdilyat-mij-soboyu-ssha-ta-ostrivniy-bank.html>
7. Рекламна брошура «Створення Служби фінансових розслідувань – інвестиція у майбутнє країни» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://vl.sfs.gov.ua/data/material/000/107/158444/SFRU.pdf>

УДК 336.27

Р.Я. РУДИК,

аспірант кафедри фінансів, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Особливості впливу макроекономічних заходів трансформації на боргову політику держави

Досліджено взаємозв'язок між позиковою політикою та вектором макроекономічних заходів, що знайшов своє відображення у трансформації структури покриття державного дефіциту. Визначено та охарактеризовано три основні фази боргової політики держави: достабілізаційну, стабілізаційну та постстабілізаційну. Проведений аналіз основних тенденцій взаємозв'язку боргової політики із монетарною.

Ключові слова: боргова політика, макроекономічна стабілізація, монетарна політика, інвестиційна політика, періоди боргової політики, управління державним боргом.

Р.Я. РУДЫК,

аспірант кафедры финансов, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко

Особенности влияния макроекономических мер трансформации на долговую политику государства

Исследована взаимосвязь между долговой политикой и вектором макроекономических мер, что нашло свое отражение в трансформации структуры погашения дефицита бюджета. Определены и охарактеризованы три основные фазы долговой политики государства: достабильзационная, стабильзационная и постстабильзационная. Проведен анализ основных тенденций взаимосвязи долговой политики с монетарной.

Ключевые слова: долговая политика, макроекономическая стабилизация, монетарная политика, инвестиционная политика, периоды долговой политики, управление государственным долгом.

R.YA. RUDYK,

PhD Student, Department of Finance, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Features of the impact of macroeconomic transformation measures on the state debt policy